

ПРОМІЖНИЙ РУБІЖ СТАНОВЛЕННЯ НОВІТНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Савченко Л.П.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків*

Ухвалення Верховною Радою 16 липня 1990 року «Декларації про державний суверенітет Української РСР» стало рубіжною подією для процесу здобуття Україною незалежності. Варто зазначити, що ця декларація не була суто українським явищем. Вона стала одним з виразів процесу суверенізації союзних республік, який охопив на той час майже весь Радянський Союз. Навесні 1990 року відбулись перші в СРСР альтернативні, конкурентні, за демократичною процедурою вибори до Верховних Рад республік та місцевих рад народних депутатів. Протягом цього року більшість новообраних республіканських парламентів, наслідуючи приклад республік Балтії, де подібні акти були прийняті ще у 1988 році, ухвалюють свої декларації про суверенітет. На думку І.С. Плюща, спротив союзного центру в цей час ослабив його конфлікт з російським парламентом, очолюваним Б.М. Єльциним. До речі, свою декларацію про суверенітет Верховна Рада РРФСР прийняла місяцем раніше.

Ключовою тезою цього документу стало положення про верховенство законів України на її території. Декларація проголошувала суттєві елементи державного суверенітету республіки в законодавчій, економічній, безпековій, зовнішньополітичній та екологічній сферах. Найбільш радикальні вимоги декларації, реалізація яких на практиці перекривала б можливість федеративних зв'язків з іншими республіками (власні збройні сили, грошова одиниця, тощо), пом'якшувались обмовками про можливість їх втіленням в майбутньому.

Декларація мала стати базовим документом для розробки майбутньої Конституції та законодавчо закріпленою позицією України при укладанні нового союзного договору. Тривале обговорення проектів декларації, зокрема продемонструвало притаманну радянським часам плутанину в трактуванні поняття «незалежність». Одночасно Верховною Радою було ухвалено постанову, згідно якої 16 липня проголошувалось загальнодержавним святом «День незалежності України». Однак, події серпня 1991 року і прийняття 24 серпня Акту проголошення незалежності України, по суті скасували цю постанову і зробили положення декларації неактуальними. Вона відіграла свою історичну роль і посилатись на неї без урахування Акту проголошення незалежності України, як це інколи роблять, не вірно.

Прикметно, що декларація була проголосована кваліфікованою більшістю Верховної Ради, проти було подано лише чотири голоси. Цей факт, в ряду інших, засвідчив компроміс, досягнутий в питаннях республіканського суверенітету між національно орієнтованою опозицією і старою комуністичною елітою. Саме цей компроміс пізніше, значною мірою забезпечив триумфальний результат референдуму 1 грудня 1991 року.